

ตัวชี้วัด 3.35 อัตราป่วยด้วยโรคอันเนื่องมาจากมลพิษทางอากาศลดลง

Output ผลผลิต

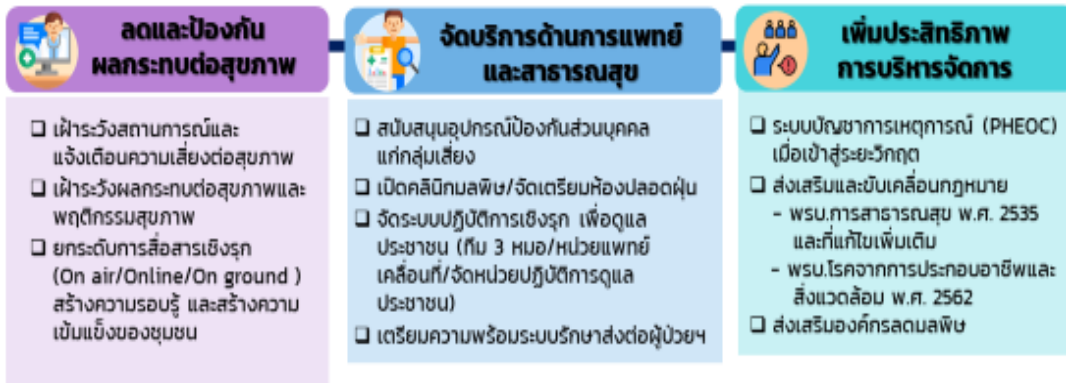
(ร่าง) รายงานการดำเนินงานด้านการแพทย์และสาธารณสุข กรณี ฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกิน 2.5 ไมครอน
เพื่อลดการเจ็บป่วยด้วยโรคที่เกิดจากการรับสัมผัสมลพิษทางอากาศ

ความเป็นมาและความสำคัญ

ปัญหาหมอกควันและฝุ่นละอองขนาดเล็ก โดยเฉพาะฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกิน 2.5 ไมครอน (PM_{2.5}) ถือเป็นปัญหาที่สำคัญของประเทศไทย เนื่องจากสถานการณ์ PM_{2.5} เกินค่ามาตรฐานทุกปี โดยข้อมูลจากการเฝ้าระวังสถานการณ์ PM_{2.5} พบว่าค่า PM_{2.5} สูงเกินค่ามาตรฐานของประเทศไทยและเกินคำแนะนำขององค์การอนามัยโลกในหลายพื้นที่ ซึ่งปีที่ผ่านมาค่า PM_{2.5} สูงสุดเท่ากับ 146 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร (มคก./ลบ.ม.) ซึ่งสูงกว่าค่ามาตรฐานประเทศไทยถึง 3 เท่า และคำแนะนำขององค์การอนามัยโลก 6 เท่า อย่างไรก็ตาม ค่า PM_{2.5} มีแนวโน้มลดลงจากปีที่ผ่านมา ส่วนใหญ่เกิดขึ้นในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ตำบลหน้าพระลาน จังหวัดสระบุรี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลางบางพื้นที่ในช่วงฤดูแล้ง ซึ่งสาเหตุมาจากทั้งไฟป่า การเผาเศษวัชพืชและเศษวัสดุทางการเกษตร การจราจรภูมิภาคและภาวะความกดอากาศสูงทำให้เกิดสภาวะอากาศปิด จึงทำให้ความรุนแรงของปัญหาเพิ่มขึ้น รวมถึง ปัญหาหมอกควันข้ามแดนในพื้นที่ทางภาคใต้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนในพื้นที่

รัฐบาลได้กำหนดให้ประเด็น PM_{2.5} เป็นวาระแห่งชาติ เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2562 และมีแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนวาระแห่งชาติฯ โดยการบูรณาการการดำเนินงานร่วมกันในทุกภาคส่วน ประกอบด้วย 3 มาตรการ ได้แก่ (1) การเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ (2) การป้องกันและลดการเกิดมลพิษที่ต้นทาง (แหล่งกำเนิด) และ (3) การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการมลพิษ ซึ่งตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงสาธารณสุข คือ การเจ็บป่วยที่เกี่ยวข้องกับมลพิษทางอากาศลดลง และในปี 2566 ได้มีข้อเสนอให้ยกระดับการแก้ไขปัญหาและมอบหมายทุกกระทรวงดำเนินการตามแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนวาระแห่งชาติ “การแก้ไขปัญหา มลพิษด้านฝุ่นละออง” อย่างจริงจัง โดยขยายผลปรับปรุงและยกระดับการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นตามแนวทางการดำเนินงานใช้หลักการ “ส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค และสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพ” เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่เสี่ยงจากฝุ่นละอองขนาดเล็กได้รับการคุ้มครองสุขภาพ มีภูมิคุ้มกันและจัดการสุขภาพตนเองได้โดยแผนปฏิบัติการฯ นี้ ได้กำหนดแนวทางที่ครอบคลุมภารกิจสำคัญด้านสาธารณสุขทั้งการลดหรือป้องกันปัจจัยเสี่ยง การดูแล รักษาผลกระทบที่เกิดขึ้น และให้ความสำคัญกับการสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพของประชาชน เพื่อให้จัดการ ป้องกันผลกระทบต่อสุขภาพตนเองได้ ทั้งนี้ แนวทางการดำเนินงานฯ ประกอบด้วย 3 มาตรการ 10 กิจกรรมสำคัญ ดังรูปที่ 1

3 มาตรการ 10 กิจกรรมสำคัญ

รูปที่ 1 แนวทางการดำเนินงานด้านการแพทย์และสาธารณสุข กรณีหมอกควันและฝุ่นละอองขนาดเล็ก ปี 2566

การดำเนินงาน 5 เดือนแรก

กองประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ กรมอนามัย ได้มีการดำเนินงานขับเคลื่อนงานเพื่อยกระดับการจัดการความเสี่ยงต่อสุขภาพจากมลพิษสิ่งแวดล้อม ในประเด็นมลพิษทางอากาศ และเสริมสร้างกลไกขับเคลื่อนการดำเนินงานระดับเขต จังหวัด อำเภอ และพื้นที่ชุมชนอย่างบูรณาการ เพื่อการปกป้องคุ้มครองสุขภาพประชาชนในพื้นที่ โดยการจัดทำแผนขับเคลื่อนการดำเนินงานเพื่อดูแลสุขภาพ และการใช้กลไกการดำเนินงานระดับพื้นที่ เช่น กลไกขับเคลื่อนผ่าน พขอ./คสจ. หรือ EOC โดยบูรณาการความร่วมมือกับทุกภาคที่เกี่ยวข้องเพื่อลดปัจจัยเสี่ยงที่เกิดขึ้นตามมาตรการที่กำหนด โดยรายละเอียดการดำเนินงาน ดังนี้

1. การลดและป้องกันผลกระทบต่อสุขภาพ ประกอบด้วย การเฝ้าระวังและแจ้งเตือนภัยสุขภาพจากฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกิน 2.5 ไมครอน (PM_{2.5}) การเฝ้าระวังผลกระทบต่อสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพ และการสื่อสาร สร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพ รายละเอียดดังนี้

1.1 พัฒนากลไกการดำเนินงานการจัดการด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมเพื่อลดและป้องกันผลกระทบต่อสุขภาพจากมลพิษทางอากาศ เพื่อเป็นกลไกส่งเสริมให้เกิดการดำเนินงานให้กับเขตสุขภาพ ศูนย์อนามัย และจังหวัดในพื้นที่เสี่ยง เพื่อให้จัดการกับเหตุการณ์เพื่อลดผลกระทบจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เกิดการบริหารจัดการอย่างคุ้มค่ามีประสิทธิภาพ โดยได้กำหนดแนวทางการดำเนินงาน โดยได้ดำเนินการ ดังนี้

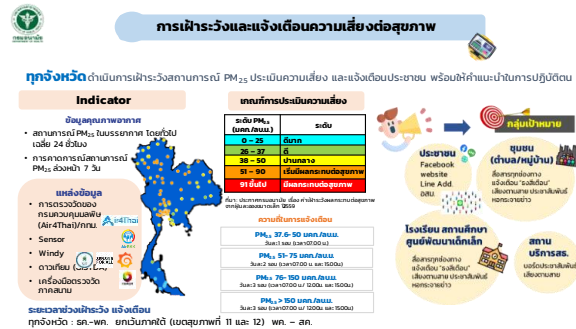
- 1) พัฒนาเครื่องมือเพื่อการเฝ้าระวังและประเมินผลกระทบต่อสุขภาพจากสถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านสุขภาพ รวมถึงพฤติกรรมสุขภาพ เพื่อบ่งชี้ถึงสถานการณ์และแนวโน้มของปัญหา โดยมีเครื่องมือเพื่อใช้ในการเฝ้าระวัง ประเมินผลกระทบต่อสุขภาพจากสถานการณ์สิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งหนดแนวทางในการเฝ้าระวังฯ ดังนี้

- ประเด็นมลพิษทางอากาศ ผ่านเครื่องมือ 4health

<https://4health.anamai.moph.go.th/index>

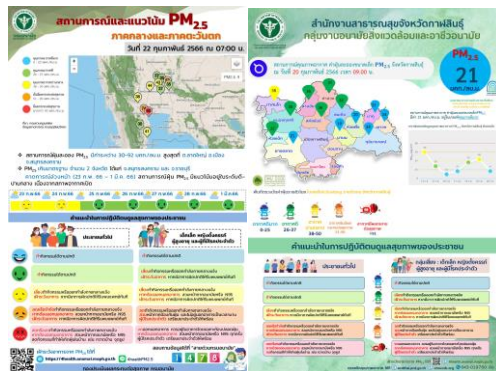
2) การสื่อสารความเสี่ยง แจ้งเตือน ให้เกิดการปฏิบัติตัวอย่างเหมาะสม เพื่อลดความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น

- จัดทำแนวทางการสื่อสารความเสี่ยง แจ้งเตือน ให้เกิดการปฏิบัติตัวอย่างเหมาะสม เพื่อลดความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น

ตัวอย่างกระบวนการแนวทางการสื่อสารความเสี่ยง แจ้งเตือน

- จัดทำแนวทางการให้คำแนะนำการปฏิบัติตนสำหรับประชาชน เพื่อให้เจ้าหน้าที่สื่อสารความเสี่ยง แจ้งเตือน ให้เกิดการปฏิบัติตัวอย่างเหมาะสมเพื่อลดความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น

3) การสื่อสารข้อมูล ความรู้ ให้คำแนะนำในการป้องกันตนเอง

- พัฒนาแหล่งข้อมูลเพื่อให้เจ้าหน้าที่สามารถนำองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับมลพิษอากาศ ผ่านเว็บไซต์กองประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ พร้อมทั้งทำหนังสือแจ้งไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

<https://hia.anamai.moph.go.th/th/airpollution-health>

4) การดูแลสุขภาพประชาชน จัดบริการด้านสาธารณสุข เช่น ห้องปลอดฝุ่น Cool room การจัดหน่วยบริการ ลงพื้นที่ ให้คำแนะนำ เพื่อดูแลสุขภาพประชาชน

- จัดทำแนวทางการทำห้องปลอดฝุ่นพัฒนาแพลตฟอร์มห้องปลอดฝุ่นเพื่อเป็นเครื่องมือกลางในการให้คำแนะนำและประเมินห้องปลอดฝุ่นในพื้นที่
- จัดทำแนวทางระดับการปฏิบัติการ / การลงพื้นที่ ให้คำแนะนำ เพื่อดูแลสุขภาพประชาชน

ห้องปลอดฝุ่น (Clean Air Shelter)

วัตถุประสงค์ เพื่อมีศูนย์บริการเตรียมห้องหรือสถานที่ที่ปลอดภัยในการหลีกเลี่ยงของอันตรายในช่วงภาวะที่ค่าฝุ่นสูงในบรรยากาศสูง เพื่อป้องกันและบรรเทาผลกระทบต่อสุขภาพประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มเสี่ยง

แนวทางการดำเนินงาน :

1. จัดเตรียมห้องปลอดฝุ่นตามบริการสาธารณสุข เมื่อ $PM_{2.5} > 50$ ไมโครกรัม/ลบ.ม. ขึ้นไป
2. ลงมือทำ / ผลิต / จัดบริการ สถานที่ที่กลุ่มเสี่ยง
3. ประชาสัมพันธ์ ลงมือทำห้องปลอดฝุ่นระบบแพลตฟอร์ม "ห้องปลอดฝุ่น" ทาง website <https://hpqd.com.th> เพื่อเป็นฐานข้อมูลให้ประชาชนทราบทันที
4. ลงมือประเมิน/ตรวจวัดคุณภาพอากาศในห้องปลอดฝุ่น
  - สุ่มตรวจประเมินห้องปลอดฝุ่น
  - สุ่มตรวจวัดคุณภาพอากาศในอาคาร

สิ่งสนับสนุน

1. ผู้ให้บริการนิยาม
2. งบประมาณห้องปลอดฝุ่น
3. Clip video
4. e-learning

สถานที่เป้าหมาย (เฉพาะพื้นที่สีแดง $PM_{2.5}$ สัม/ลบ.ม.)

1. สถานบริการสาธารณสุข (รพ.สต./รพ.รพ.รพ.)
2. สถานที่ทำงาน (ตลาด)
3. สถานที่ที่มีกลุ่มเสี่ยง อยู่ โรงเรียน ศูนย์เด็กเล็ก สถานที่ดูแลผู้สูงอายุ
4. บ้านเรือนประชาชน

1.2 การพัฒนาศักยภาพและเตรียมความพร้อมด้านการสื่อสาร สร้างความรอบรู้และสร้างความเข้มแข็งให้แก่ประชาชนและชุมชนในการจัดการความเสี่ยงต่อสุขภาพ

- 1) จัดเตรียมสื่อ ชุดประชาสัมพันธ์ องค์กรความรู้ เพื่อสร้างความรอบรู้และสร้างความเข้มแข็งให้แก่ประชาชนและชุมชนในการจัดการความเสี่ยงต่อสุขภาพ
- 2) การอบรมพัฒนาศักยภาพทีมปฏิบัติการสื่อสารสร้างความรอบรู้ให้กับประชาชน ในการป้องกันผลกระทบต่อสุขภาพจากฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกิน 2.5 ไมครอน ($PM_{2.5}$) ระหว่างวันที่ 1 - 2 ธันวาคม 2565 ณ โรงแรม ไม้ด้า งามวงศ์วาน จังหวัดนนทบุรี เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับเจ้าหน้าที่ศูนย์อนามัยในการสื่อสารสร้างความรอบรู้ และถ่ายทอดไปยังจังหวัดในพื้นที่เสี่ยงจากฝุ่นละออง

3) การเสวนาวิชาการ คนไทยรอรู้ฝุ่นในหัวข้อ “เตรียมพร้อม รับมือ ป้องกันสุขภาพจากฝุ่นละอองขนาดเล็ก” เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2565

2. การจัดระบบบริการด้านการแพทย์และสาธารณสุข ประกอบด้วย คลินิกมลพิษ คลินิกมลพิษเคลื่อนที่ คลินิกมลพิษออนไลน์ การจัดทำห้องปลอดฝุ่น และการเยี่ยมบ้านและแบบคัดกรองความเสี่ยงโดยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) รายละเอียดดังนี้

2.1 ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการขับเคลื่อนห้องปลอดฝุ่นในพื้นที่เสี่ยง โดยการพัฒนาแพลตฟอร์มห้องปลอดฝุ่น และการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง นวัตกรรมห้องปลอดฝุ่นและขับเคลื่อนชุมชนเพื่อลดและป้องกันผลกระทบต่อสุขภาพจากฝุ่นละอองขนาดเล็กอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นความร่วมมือกับภาคีทุกภาคส่วน

3. การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ ประกอบด้วย การควบคุมและจัดการแหล่งกำเนิดและผลกระทบต่อสุขภาพภายใต้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และพระราชบัญญัติควบคุมโรคจากการประกอบอาชีพและโรคจากสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2562 ดังนี้

3.1 การจัดทำระบบกลไกตอบโต้ภาวะฉุกเฉินด้านการแพทย์และสาธารณสุข กรณีหมอกควันและฝุ่นละอองขนาดเล็ก และร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้ง กรมควบคุมโรค กรมการแพทย์ กองสาธารณสุขฉุกเฉิน เพื่อเป็นแนวทางดำเนินงานให้กับพื้นที่ โดยได้ดำเนินการ ดังนี้

1) ประชุมปรึกษาหารือพิจารณามาตรการการดำเนินงานด้านการแพทย์และสาธารณสุข เพื่อลดผลกระทบต่อสุขภาพจากมลพิษทางอากาศ ปี 2566 ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2565 เพื่อหารือแนวทางการดำเนินงานด้านการแพทย์และสาธารณสุข กรณีฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกิน 2.5 ไมครอน ปี 2566 ทั้งมาตรการด้าน

การแพทย์และสาธารณสุข กรณี ฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกิน 2.5 ไมครอน ระดับการปฏิบัติการฯ และแนวทางการดำเนินงานฯ ในแต่ละมาตรการ เพื่อนำไปสู่การจัดทำคู่มือการดำเนินงานฯ ปี 2566

2) ประชุมปรึกษาหารือพิจารณามาตรการการดำเนินงานด้านการแพทย์และสาธารณสุข เพื่อลดผลกระทบต่อสุขภาพจากมลพิษทางอากาศ ปี 2566 ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2565 เพื่อทบทวน (ร่าง) แนวทางการดำเนินงาน และ(ร่าง) คู่มือการดำเนินงานด้านการแพทย์และสาธารณสุข กรณี ฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกิน 2.5 ไมครอน ปี 2566

3) ประชุมคณะทำงานกลุ่มภารกิจยุทธศาสตร์และวิชาการ (Intelligence Unit) ภายใต้ศูนย์ปฏิบัติการฉุกเฉินด้านการแพทย์และสาธารณสุข (Public Health Emergency Operation Center) กรณี หมอกควันและฝุ่นละอองขนาดเล็ก ครั้งที่ 1/2565 เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2565 เพื่อพิจารณามาตรการดำเนินงานด้านการแพทย์และสาธารณสุขเพื่อลดผลกระทบต่อสุขภาพจากมลพิษทางอากาศ ปี 2566

4) การประชุมทางไกล (Web conference) การเตรียมความพร้อมด้านการแพทย์และสาธารณสุข กรณี หมอกควันและฝุ่นละอองขนาดเล็ก ในวันศุกร์ที่ 3 กุมภาพันธ์ 2566 เวลา 13.30 – 16.30 น. ณ ศูนย์ปฏิบัติการฉุกเฉินด้านการแพทย์และสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข และส่วนภูมิภาค ณ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด เพื่อชี้แจงแนวทางการดำเนินงานให้กับจังหวัดในพื้นที่เสี่ยง

3.2 การสนับสนุนให้มีการใช้มาตรการทางกฎหมาย หรือพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่

- จัดทำแนวทางการสนับสนุนให้มีการใช้มาตรการทางกฎหมาย หรือพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติมในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ เพื่อให้พื้นที่ใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในพื้นที่ 2 แนวทาง คือ
  - การควบคุมแหล่งกำเนิดฝุ่นละอองที่เป็นสถานประกอบการกิจการตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข โดยใช้มาตรการเกี่ยวกับใบอนุญาตร่วมกับการกำหนดหลักเกณฑ์ด้านสุขลักษณะการประกอบกิจการในข้อบัญญัติท้องถิ่น
  - การควบคุมแหล่งกำเนิดฝุ่นละอองที่ไม่ได้เป็นสถานประกอบการกิจการตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข โดยใช้มาตรการด้านการควบคุมเหตุรำคาญ ตัวอย่างเช่น ประกาศกำหนดพื้นที่ควบคุมเหตุรำคาญ ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

